

Trygt under Storebrors blikk?

Ingeborg Grønning, Ann Rudinow Sætnan og Johanne Yttri Dahl

De fleste har nok kjent noen stikk av frykt av ymse grunner, også ute i det offentlige rom. Videoovervåkning blir ofte presentert som en teknologi som kan gjøre oss tryggere. Da er det ikke rart at "folk flest", når de blir spurt, sier at de godtar, kanskje til og med ønsker seg, mer videoovervåkning. Men blir vi tryggere, eller kjenner oss tryggere, når først overvåkingen er på plass? Er det mulig at videoovervåkning også kan ha motsatt effekt?

Sommeren 2003 spurte vi over 200 mennesker i og rundt Oslo Sentralstasjonen hva de syntes om videoovervåkning (http://www.urbaneye.net/results/ue_wp12.pdf). Dette er et av de mest overvåkede områdene i Norge. Noe av det tydeligste i folks svar var at de generelt visste lite og var lite interesserte i videoovervåkning. Et annet trekk var at etter hvert som vi stilte mer detaljerte spørsmål uttrykte mange et tvisyn på overvåkingen. Mange uttrykte positive holdninger til videoovervåkning generelt; for eksempel mente 67% at lovlydige hadde intet å skjule og intet å frykte fra kamerablikket. Likevel satte mange en grense for overvåkingen når den kom nærmere dem selv. For eksempel sa 42% seg stort sett enige i at videoovervåkning invaderer folks privatliv, og 79% var skeptiske til videoovervåkning i gata der de bor. Så hva med de som lever ut sine liv nettopp der kameraene finnes?

Ved Oslo S ligger Plata, som den gang var et tilholdssted for narkomane. Vi intervjuet også der. Denne gruppen viste seg å ha holdninger og kunnskaper om videoovervåkning som skilte seg en del fra de andre som svarte. For det første var de langt over gjennomsnittlig kunnskapsrike om videoovervåkning. Mens de færreste som ble intervjuet kunne peke på det nærmeste videoovervåkningskameraet kunne de med tilhørighet til Plata peke ut tilnærmet samtlige av kameraene i området. Også de narkomane hadde ambivalente holdninger til videoovervåkning. Mange ga uttrykk for at det invaderte folks privatliv ("Jeg kan vise deg et titalls kamera her omkring som kan telle plombene i tennene dine."). De fortalte også at videoovervåkingen var et redskap for å begrense deres tilgang på det offentlige og halvoffentlige rom, for eksempel ved at de raskt ble sett på skjermen og vist bort fra for eksempel handlesentre, selv når de var der for å handle mat. Likevel ga mange av de intervjuede narkomane uttrykk for at videoovervåkning bidro til at de kunne føle seg tryggere og at de til og med oppsøkte overvåkede områder. I tilfelle overdoser eller slagsmål ga videoovervåkning større sjanse for å bli sett og for at noen ville gripe inn.

Men også "folk flest" kan føle seg overvåket på hjemmebanen, med eller uten overvåkningskamera, og det er ikke alltid en betryggende følelse. Sameiet Iilsvika Garden i Trondheim består av fire blokker med 130 små leiligheter som omkranser et frodig fellesareal. Arkitektens tanke var at fellesarealet skulle danne grunnlag for et yrende liv og sosialt samvær. En undersøkelse om bomiljø i området viste imidlertid at fellesarealet nesten ikke benyttes. Store vindusflater fra de 130 leilighetene skaper en panoptisk effekt, en følelse av konstant overvåking fra blikk skjult bak gardiner. Dermed opplever mange

beboere fellesarealet som en scene hvor de kontinuerlig kan bli observert, noe de fortalte ga en ubehagelig og utrygg følelse. Her er det ikke kamerablikk og hurtig inngripen som begrenser adgangen til fellesarealet, slik vi så for Platabrukerne ved Oslo S. Til tross for fravær av overvåkningskameraer i fellesarealet, legger Ilsvika Gardens utforming begrensninger på beboernes bruk av rommet.

Rett over gata fra Ilsvika Garden ligger Stolt Kaffebar, en sosial møteplass som de fleste informantene besøkte regelmessig. Kaffebarens ansatte er hovedsakelig tidligere rusmisbrukere, og kaféen hevdes av mange å servere byens beste kaffe. Hyppige kafébesøk gjorde at mange av informantene ble godt kjent med betjeningen, og verdsatte det å kunne bestille ”det vanlige”. Mange av informantene fortalte at den hyggelige betjeningen og den gode kaffen gjorde Stolt til et mer naturlig oppholdssted enn det overvåkede fellesarealet.